

# TEMA 17. LITURGIJA IN ZAKRAMENTI NA SPLOŠNO

## 1. VELIKONOČNA SKRIVNOST: ŽIVA IN POŽIVLJAJOČA SKRIVNOST

Jezusove besede in dejanja v času njegovega skritega življenja v Nazaretu in v njegovem javnem delovanju so bila odrešilna in so vnaprej oznanjala moč njegove velikonočne skrivnosti. »Ko je prišla njegova ura (prim. Jn 13,1; 17,1), je Jezus preživel edinstveni dogodek zgodovine, ki ne bo nikoli minil: umrl je, bil je pokopan, vstal je od mrtvih in sédel na Očetovo desnico "enkrat za vselej" (Rim 6,10; Heb 7,27; 9,12). Gre za realen (stvaren) dogodek, ki se je zgodil v naši zgodovini, a je edinstven: vsi drugi dogodki v zgodovini se zgodijo enkrat, nato preminejo, pogoltnjeni v preteklost. Nasprotno pa Kristusova velikonočna skrivnost ne more ostati samo v preteklosti, ker je Kristus s svojo smrtjo uničil smrt in ker je vse tisto, kar Kristus je, ter vse, kar je storil in pretrpel za vse ljudi, deležno božje večnosti in zaobjema vse čase ter je navzoče vsem časom. Dogodek križa in vstajenja ostaja in vse priteguje k življenju« (Katekizem, 1985).

Kot vemo, je »na začetku kristjanovega bitja (...) srečanje z nekim dogodkom, z neko Osebo, ki daje njegovemu življenju novo obzorje in s tem njegovo odločilno usmeritev.«<sup>1</sup> Od tod izhaja, da je »izvor vere in evharističnega bogoslužja dejansko isti dogodek: je dar, ki ga je Kristus izvršil z darovanjem sebe v velikonočni skrivnosti.«<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> BENEDIKT XVI., okr. *Deus caritas est*, 25. 12. 2005, 1

<sup>2</sup> BENEDIKT XVI., apost. spod. *Sacramentum caritatis*, 22. 2. 2007, 34

## 2. VELIKONOČNA SKRIVNOST V ČASU CERKVE: LITURGIJA IN ZAKRAMENTI

»To delo odrešenja človeškega rodu in popolnega božjega češčenja (...) je izvršil Kristus predvsem z velikonočno skrivnostjo svojega blaženega trpljenja, vstajenja od mrtvih in slavnega vnebohoda.«<sup>3</sup> »To Kristusovo skrivnost Cerkev oznanja in obhaja v bogoslužju« (*Katekizem*, 1068).

»Po pravici velja bogoslužje za izvrševanje duhovniške službe Jezusa Kristusa; vidna znamenja v bogoslužju označujejo in vsako na svoj način povzročajo posvečenje človeka in tako skrivnostno telo Jezusa Kristusa, namreč glava in udje, izvršuje celotno javno bogoslužje.«<sup>4</sup> »Celotno liturgično življenje Cerkev se odvija okoli evharistične daritve in zakramentov« (*Katekizem*, 1113).

»Kristus, ki "sedi na Očetovi desnici" in razliva Svetega Duha v svoje telo, ki je Cerkev, deluje odslej po zakramentih, ki jih je on sam postavil, da prek njih priobčuje svojo milost« (*Katekizem*, 1084).

### 2.1. Narava, izvor in število zakramentov

»Zakramenti so učinkovita znamenja milosti, ki jih je postavil Kristus ter jih izročil Cerkvi in se nam po njih podeljuje božje življenje. Vidni obredi, s katerimi obhajamo zakramente, označujejo in podeljujejo milosti, kakršne so lastne vsakemu od zakramentov« (*Katekizem*, 1131). »Zakramenti so vidna znamenja (besede in dejanja), dostopna naši sedANJI človeški naravi« (*Katekizem*, 1084).

»Opirajte se na nauk Svetega pisma, na apostolska izročila in na soglasje (...) očetov,« izpovedujemo, da je »vse zakramente nove zaveze postavil naš Gospod Jezus Kristus.«<sup>5</sup>

»V Cerkvi je sedem zakramentov: krst, birma ali maziljenje s krizmo (*chrismatio*), evharistija, pokora, bolniško maziljenje, sveti red, zakon« (*Katekizem*, 1113). »Sedem zakramentov se dotika vseh obdobj in vseh pomembnih trenutkov kristjanovega življenja: podeljujejo prerojenje in rast, ozdravljenje in poslanstvo za versko življenje kristjanov. Pri tem je neka podobnost med obdobji naravnega življenja in med obdobji duhovnega življenja« (*Katekizem*, 1210). Sestavljajo urejeno celoto, katere središče je evharistija, saj vsebuje prav Njega, ki je zakramente postavil (prim. *Katekizem*, 1211).

---

<sup>3</sup> II. VATIKANSKI KONCIL, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 5; prim. *Katekizem*, 1067

<sup>4</sup> II. VATIKANSKI KONCIL, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7; prim. *Katekizem*, 1070

<sup>5</sup> TRIDENTINSKI KONCIL: DS 1600-1601; prim. *Katekizem*, 1114

Zakramenti pomenijo troje: posvečujoči *vzrok*, ki je smrt in vstajenje Jezusa Kristusa; posvečujoči *učinek* ali milost; in *cilj* posvečenja, ki je večna slava. »Zakrament je znamenje, ki spominja na to, kar je bilo prej izvršeno, se pravi, Kristusovo trpljenje; in ki kaže na to, kar v nas povzroči Kristusovo trpljenje, se pravi milost; in ki napoveduje, se pravi vnaprej naznanja prihodnjo slavo.«<sup>6</sup>

*Zakramentalno znamenje*, lastno vsakemu zakramentu, je sestavljeno iz stvari (to so materialni elementi – voda, olje, kruh, vino – in človeških dejanja – umivanje, maziljenje, polaganje rok itd.), ki jih imenujemo *materija*; ter tudi iz besed, ki jih izgovarja delivec zakramenta in ki jih imenujemo *forma*. Dejansko je »zakramentalno opravilo srečanje božjih otrok z njihovim Očetom, v Kristusu in Svetem Duhu in to srečanje se izraža kot pogovor, z dejanji in besedami« (Katekizem, 1153).

V liturgiji zakramentov obstaja del, ki je nespremenljiv (kar je Kristus sam določil glede zakramentalnega znamenja), in drugi deli, ki jih Cerkev more spremeniti v dobro vernikov in za večje spoštovanje do zakramentov, tako da jih prilagaja okoliščinam prostora in časa.<sup>7</sup> »Nobenega zakramentalnega obreda ni mogoče modificirati ali z njim manipulirati po volji delivca ali skupnosti« (Katekizem, 1125).

## 2.2. Učinki in potreba po zakramentih

Vsi zakramenti podeljujejo posvečujočo milost tistim, ki se temu ne upirajo.<sup>8</sup> Ta milost je »dar Duha, ki nas opraviči in nas posveti« (Katekizem, 2003). Poleg tega zakramenti podeljujejo zakramentalno milost, ki je milost, »lastna vsakemu zakramentu« (Katekizem, 1129): določena božja pomoč za doseganje cilja tega zakramenta.

Ne prejmemo le posvečujoče milosti, temveč Svetega Duha samega. »Svojega Duha, svetega in posvečevalca, priobčuje Kristus udom svojega skrivnostnega telesa po zakramentih Cerkve« (Katekizem, 739).<sup>9</sup> Sad zakramentalnega življenja je v tem, da Sveti Duh pobožanstvuje vernike, tako da jih življenjsko zedinja s Kristusom (prim. Katekizem, 1129).

Trije zakramenti, krst, birma in sveti red, podeljujejo poleg milosti tudi (zakramentalno) *neizbrisno znamenje*, ki je v dušo vtisnjen duhovni "pečat"<sup>10</sup>, po katerem je kristjan deležen Kristusovega duhovništva in postane del Cerkve glede na stan in funkcijo. Neizbrisno znamenje ostane v kristjanu za vedno kot pozitivna pripravljenost na milost, kot obljuba in

---

<sup>6</sup> Sv. TOMAŽ AKVINSKI, *Summa Theologiae*, III, q. 60, a. 3; prim. Katekizem, 1130

<sup>7</sup> Prim. Katekizem, 1205; TRIDENTINSKI KONCIL: DS 1728; Pij XII.: DS 3857

<sup>8</sup> Prim. TRIDENTINSKI KONCIL: DS 1606

<sup>9</sup> Delo Svetega Duha v nas je v tem, »da bi mi vsi živeli iz življenja vstalega Kristusa« (Katekizem, 1091); »zedinja Cerkev s Kristusovim življenjem in poslanstvom« (Katekizem, 1092); »ozdravlja in preoblikuje tiste, ki prejmejo zakrament, upodabljaljoč jih po Božjem Sinu« (Katekizem, 1129).

<sup>10</sup> Prim. TRIDENTINSKI KONCIL: DS 1609

poroštvo božjega varstva ter kot poklicanost k bogočastju in služenju Cerkvi. Zaradi tega ti trije zakramenti ne morejo biti ponovljeni (prim. *Katekizem*, 1121).

Zakramenti, ki jih je Kristus zaupal svoji Cerkvi so – vsaj v obliki želje – potrebni za odrešenje, za doseganje posvečujoče milosti, in nobeden izmed njih ni odveč, četudi niso vsi potrebni vsakemu človeku.<sup>11</sup>

### 2.3. Učinkovitost zakramentov

»Zakramenti so učinkoviti, ker v njih deluje Kristus sam: on krščuje, on deluje v svojih zakramentih, da bi priobčil milost, ki jo zakrament označuje« (*Katekizem*, 1127). Zakramentalni učinek nastane *ex opere operato* (zaradi samega dejstva, da je zakramentalno znamenje izvršeno).<sup>12</sup> »Zakrament se ne realizira (nima učinka) na podlagi pravičnosti človeka, ki ga podeli ali prejme, temveč po moči Boga samega.«<sup>13</sup> Zaradi tega »kakor hitro zakrament obhajamo v skladu z namenom Cerkve, deluje v njem in po njem moč Kristusa in njegovega Duha, neodvisno od osebne svetosti delivca« (*Katekizem*, 1128).

Oseba, ki izvršuje zakrament se postavi v službo Kristusa in Cerkve, in se imenuje *delivec* zakramenta; to ne more biti katerikoli krščanski vernik, temveč je običajno potrebna posebna upodobitev po Kristusu Duhovniku, ki jo daje zakrament svetega reda.<sup>14</sup>

Učinkovitost zakramentov izhaja iz Kristusa samega, ki v njih deluje, »vendar so sadovi zakramentov odvisni tudi od pripravljenosti (dispozicij) prejemnika« (*Katekizem*, 1128): čim večja je njegova pripravljenost glede vere, spreobrnjenja srca in zedinjenosti z božjo voljo, tem obilnejši so učinki milosti, ki jo prejme (prim. *Katekizem*, 1098).

»Razen tega je sveta mati Cerkev postavila zakramentale. To so sveta znamenja, ki nekako posnemajo zakramente ter označujejo predvsem duhovne učinke, katere zaradi priprošnje Cerkve po njih tudi prejemamo. Zakramentali ljudi pripravljajo na sprejetje glavnega učinka

---

<sup>11</sup> Prim. TRIDENTINSKI KONCIL: DS 1604

<sup>12</sup> Prim. TRIDENTINSKI KONCIL: DS 1608

<sup>13</sup> SV. TOMAŽ AKVINSKI, *Summa Theologiae*, III, q. 68, art. 8

<sup>14</sup> »Službeno duhovništvo jamči za to, da je v zakramentih Kristus sam tisti, ki deluje po Svetem Duhu v prid Cerkve. Odrešenjsko poslanstvo, ki ga je Oče zaupal svojemu učlovečenemu Sinu, je bilo zaupano apostolom in po njih njihovim naslednikom: ti prejmejo Jezusovega Duha, da delujejo v njegovem imenu in v njegovi osebi (prim. *Jn* 20,21-23; *Lk* 24,47; *Mt* 28,18-20). Tako je z zakramentom svetega reda posvečeni duhovnik zakramentalna vez, ki liturgično dejanje povezuje s tem, kar so govorili in delali apostoli, in prek njih s tem, kar je govoril in delal Kristus, izvir in temelj zakramentov« (*Katekizem*, 1120). Čeprav učinkovitost zakramenta ne izhaja iz moralnih vrtilin delivca, pa vseeno njegova vera in pobožnost, poleg tega, da doprinese k njegovemu osebnemu posvečevanju, zelo spodbuja dobro pripravljenost prejemnika zakramenta in s tem tudi sad, ki ga je pri tem deležen.

zakramentov in posvečujejo različne življenjske okoliščine.«<sup>15</sup> »Ne podelijo milosti Svetega Duha na način zakramentov, marveč po molitvi Cerkve pripravljajo na prejem milosti in razpoložijo za sodelovanje pri tem« (*Katekizem*, 1670). »Med zakramentali stopajo na prvo mesto blagoslovi (oseb, obeda, predmetov, krajev)« (*Katekizem*, 1671).

### 3. LITURGIJA

Krščanska liturgija je »v svojem bistvu Božje delo (*actio Dei*), ki smo ga deležni v Jezusu po Svetem Duhu«<sup>16</sup> in vsebuje dvojno razsežnost: gibanje v smeri navzgor in navzdol.<sup>17</sup> »Bogoslužje je dejanje celotnega Kristusa (*Christus totus = ves Kristus*)« (*Katekizem*, 1136), zato ga »obhaja celotna skupnost, Kristusovo telo, zedinjeno s svojo glavo« (*Katekizem*, 1140). V središču zbranih se torej nahaja sam Jezus Kristus (prim. *Mt* 18,20), vstali in poveljani. Kristus je pred zborom, ki obhaja liturgijo. On, ki deluje v neločljivi zedinjenosti s Svetim Duhom, ga skliče, ga zbere in uči. On, véliki in večni Duhovnik je glavni protagonist obrednega dejanja, ki ponavzočuje ustanovitveni dogodek, četudi uporablja svoje služabnike, da bi ponovno predočil svojo odrešilno daritev (da bi postala navzoča, stvarna in resnična tukaj in zdaj pri obhajanju liturgije) ter da bi nas napravil deležne gostijskih darov svoje evharistije.

Ne da bi pozabila, da s Kristusom Glavo sestavlja »kakor eno samo mistično (skrivnostno) osebo«<sup>18</sup>, Cerkev v zakramentih deluje kot "organsko strukturirana" "duhovniška skupnost": po krstu in birmi duhovniško ljudstvo postane pripravljeno na obhajanje liturgije. Zato »bogosluzna dejanja niso zasebna dejanja, marveč opravila Cerkve (...), so stvar celotnega telesa Cerkve, ga razodevajo in prizadevajo; posameznih njegovih udov pa se dotikajo na različen način, v skladu z različnostjo stanov, nalog in dejavnega sodelovanja.«<sup>19</sup>

---

<sup>15</sup> II. VATIKANSKI KONCIL, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 60; prim. *Katekizem*, 1667

<sup>16</sup> BENEDIKT XVI., apost. spod. *Sacramentum Caritatis*, 37

<sup>17</sup> »Dvojno razsežnost krščanske liturgije torej razumemo kot odgovor vere in ljubezni na "duhovne blagoslove", s katerimi nas obdarja Oče. Z ene strani Cerkev, zedinjena s svojim Gospodom in "v Svetem Duhu" (*Lk* 10,21), "blagoslavlja" (poveljuje) Očeta "za njegov neizrekljivi dar" (*2 Kor* 9,15) s češčenjem (adoracijo), hvaljenjem in zahvaljevanjem. Z druge strani Cerkev prav do dovršitve božjega sklepa ne neha darovati Očetu "daritev od njegovih lastnih darov" in ga prositi, naj pošlje Svetega Duha na to daritev, na Cerkev samo, na vernike in na ves svet, da bi z deležnostjo (communio) pri smrti in vstajenju Kristusa-Duhovnika in po moči Svetega Duha ti božji blagoslovi obrodili sadove življenja v slavo "veličastva njegove milosti" (*Ef* 1,6)« (*Katekizem*, 1083).

<sup>18</sup> Pij XII., okr. *Mystici Corporis*, cit. v *Katekizem*, 1119

<sup>19</sup> II. VATIKANSKI KONCIL, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 26; prim. *Katekizem*, 1140

Pri vsakem liturgičnem obredu je soudeležena celotna Cerkev, nebesa in zemlja, Bog in ljudje (prim. *Raz* 5). Krščanska liturgija, čeprav se obhaja samo tukaj in zdaj, na določenem kraju in izraža tisti "da" neke določene skupnosti, je po naravi katoliška, izhaja iz celote in vodi k celoti, v edinosti s papežem, s škofi, ki so z njim v občestvu, z verniki vseh časov in krajev, »da bo Bog vse v vsem« (1 *Kor* 15,28). S tega gledišča je temeljnega pomena načelo, da je resnični subjekt liturgije Cerkev, natančneje *communio sanctorum* vseh krajev in časov.<sup>20</sup> Čim bolj je torej pri obredu živa ta zavest, tem jasneje se v njem uresniči smisel liturgije. Izraz te zavesti o edinosti in vesoljnosti Cerkve je uporaba latinščine in gregorijanskega korala pri nekaterih delih liturgičnega obreda.<sup>21</sup>

Izhajajoč iz teh razmislekov lahko rečemo, da je zbor, ki obhaja, skupnost krščenih, ki so »s prerojenjem in z maziljenjem s Svetim Duhom posvečeni za duhovno stavbo in za sveto duhovništvo, da bi z vsemi dejanji krščanskega človeka darovali duhovne daritve.«<sup>22</sup> To "skupno duhovništvo" je duhovništvo Kristusa, edinega Duhovnika, ki so ga deležni vsi njegovi udje.<sup>23</sup> »Pri obhajanju zakramentov torej opravlja bogoslužje celotno občestvo, vsak v skladu s svojo vlogo toda v "edinosti Duha", ki deluje v vseh« (*Katekizem*, 1144). Zaradi tega udeležba pri bogoslužju – čeprav ne zaobjema celotnega notranjega življenja vernikov – predstavlja zanje, tako kot za vso Cerkev, vrh, h kateremu teži vsa njihova dejavnost, in vir, iz katerega izhaja njihova moč.<sup>24</sup> Dejansko »Cerkev sprejemamo in se hkrati izraža po sedmerih zakramentih, po katerih božja milost neposredno vpliva na bivanje vernikov, da bi vse njihovo življenje, odrešeno po Kristusu, postalo Bogu prijetna daritev (bogoslužje).«<sup>25</sup>

Ko govorimo o zboru vernikov kot o subjektu bogoslužja, to pomeni, da vsakdo dejavno sodeluje kot član zbora ter vrši vse in samo tisto, kar mu pripada. »Vsi udje nimajo istega opravila« (*Rim* 12,4). Nekateri so od Boga poklicani, da v Cerkvi opravljajo posebno služenje skupnosti. Ti služabniki so izbrani z zakramentom svetega reda, po katerem jih Sveti Duh napravi zmožne, da delujejo v osebi Kristusa Glave v služenju vsem članom Cerkve.<sup>26</sup> Kot je ob različnih priložnostih pojasnil sv. Janez Pavel II., »pomeni in *persona Christi* več kakor le "v imenu" ali "namesto" Jezusa Kristusa. Darovati "v osebi" se pravi darovati v posebnem

---

<sup>20</sup> »Naj bo daritev v korist odrešenju vseh ljudi – *Orate, fratres*, moli duhovnik –, daritev je moja in vaša, vse svete Cerkve. Molite, bratje, čeprav vas je malo; čeprav je resnično prisoten le en kristjan in čeprav bi bil mašnik čisto sam: vsaka maša je vesoljna daritev, v odrešenje vseh rodov in jezikov in narodov in ljudstev (prim. *Raz* 5,9).

Vsi kristjani, v občestvu s svetniki, prejmejo mašne milosti, pa naj bodo pri maši tisoči ali pa mašniku pomaga le otrok, in še ta je morda raztresen. V vsakem primeru se zemlja in nebo združita in zapojeta z angeli: *Sanctus, sanctus, sanctus ...*« (SV. JOŽEFMARIJA, *Jezus prihaja mimo*, 89).

<sup>21</sup> Prim. BENEDIKT XVI., apost. spod. *Sacramentum caritatis*, 62; II. Vatikanski koncil, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 54

<sup>22</sup> II. Vatikanski koncil, konst. *Lumen Gentium*, 10

<sup>23</sup> Prim. II. Vatikanski koncil, konst. *Lumen Gentium*, 10 in 34; odl. *Presbyterorum Ordinis*, 2

<sup>24</sup> Prim. II. Vatikanski koncil, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 20

<sup>25</sup> BENEDIKT XVI., apost. spod. *Sacramentum caritatis*, 29

<sup>26</sup> Prim. II. Vatikanski koncil, odl. *Presbyterorum Ordinis*, 2 in 15

zakramentalnem poistovetenju z "večnim velikim duhovnikom", ki je začetnik in glavni subjekt daritve samega sebe, pri kateri ga resnično ne more nihče nadomestiti.«<sup>27</sup> Na slikovit način lahko rečemo, kakor pravi Katekizem, da je »posvečeni služabnik kakor "ikona" Kristusa – Duhovnika« (*Katekizem*, 1142).

»Skrivnost, ki jo [Božje Cerkve] obhajajo v bogoslužju je ena sama, toda oblike obhajanja te skrivnosti so različne. Nedoumljivo bogastvo Kristusove skrivnosti je takšno, da ga ne more izčrpno izraziti nobeno liturgično izročilo« (*Katekizem*, 1200-1201). »Liturgična izročila ali obredi, ki so v Cerkvi dejansko v rabi, so: latinski obred (v glavnem rimski, a tudi obredi nekaterih krajevnih Cerkva, kakor ambrozijanski, ali obredi nekaterih redov) in bizatinski obredi, aleksandrijski ali koptski, sirski, armenski, maronitski in kaldejski« (*Katekizem*, 1203). »Sveta mati Cerkev ima vse zakonite obrede za enake glede pravic in časti ter jih hoče v bodoče ohranjati in podpirati.«<sup>28</sup>

Juan José Silvestre

### ***Osnovna literatura***

*Katekizem katoliške Cerkve*, 1066-1098; 1113-1143; 1200-1211 in 1667-1671

### ***Priporočeno branje***

SV. JOŽEFMARIJA, homilija *Eoharistija, skrivnost vere in ljubezni*, v *Jezus prihaja mimo*, 83-94; glej tudi št. 70 in 80; *Pogovori z msgr. Escrivájem*, 115

J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Maribor, 2014

---

<sup>27</sup> JANEZ PAVEL II., okr. *Ecclesia de Eucharistia*, 29. V opombah 59 in 60 so povzete izjave, ki jih je v 20. stoletju podalo učiteljstvo o tej temi: »Služabnik oltarja deluje v Kristusovem imenu kot glava, ki daruje v imenu vseh udov.«

<sup>28</sup> Prim. II. VTIKANSKI KONCIL, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 4